નાકયુલર ટેકસ્ટ બૂકસ રીવિઝન કમિટીએ સુધારેલી

गुजराती बीजी चोपडीना अर्थ.

કવિતાની સમજુતી વગેરે.

બનાવનાર

નગીનદાસ

ફકીરભાઈ કાસીદાસ,

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ.

નવી સુધારેલી આવૃત્તિ ત્રીજી.

કીમત ૩ આના.

મુંબઈ;

“તત્વવિવેચક” પ્રેસ.

સને ૧૯૦૮.

I/1909, 149

ગુજરાતી બીજી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૧ લો.

પાઠ ૧ લો.
પરમેશ્વર-ઇશ્વર.
બધું-સઘળું.
કીધું-બનાવ્યું.
કડીઆ ઘર ચણનાર.
વટેમાર્ગુ-રસ્તે જનાર
ઓસરી-ઘરનો આગળનો ભાગ જેની ઉપર છાપરૂં હોય તે.
પાધર-સપાટ
ભક્તિ-પરમેશ્વરનું ભજન કરવું તે.
ધર્મશાળા-મુસાફરને ઉતરવાની જગા.
પ્રથ્વી-જમીન.
મેજ-ટેબલ.
સુતાર-લાકડા ઘડનાર.
મકાન-ઘર.
મજુર કામ કરનાર.
મઘમઘે-બહેકે.
વાસ-સોરમ
કામમાં-ખપમાં.
ઘોર-બીહામણું.
ગગન-આકાશ.
તારા-ચાંદરણાં.
ઝગઝગે-ચકચકે, ચળકે.
ઉજાસ-પ્રકાશ.
સરજ્યાં-બનાવ્યાં.
કળાતું-સમજાતું.
દયાળુ-દયાવાળા.
હોશીયાર-ચાલાક.
પાડ-ઉપકાર.
દરરોજ-હમેશાં.

પાઠ ૨ જો.
સવાર-પ્રભાત.
વર્ણન-બ્યાન.
ગવૈયા-ગાનારા.
મધુર-મીઠું.
પંખેરૂં-પક્ષીઓ.
ભ્રમર-ભમરો.
મુલ્લાં-મુસલમાનનો ધરમ ગુરૂ.
તૂલ-છોડપરના દાણા, વાવેતર
અંધકાર-અંધારૂં.
મુજ-મારા.
બાળ-બાળક, નાના છોકરા.
વન-જંગલ.
વાણું વાયું-સવાર થઈ.
વીતી-પૂરી થઈ. [જાસ.
ઝગઝગાટ-ચળકાટ, ઉ-
દીસે-દેખાય.
ભાત ભાત-જુદી જુદી જાતના.
ડોલે-હાલે.
ફુટડા-રૂપાળા.
તેજ-અજવાળું.
ફીકું-ઝાંખું. [ળી જગો.
ખુણા ખાંચા-ઓથાવા-
ખોળે-શોધે.
જનો-માણસો.
ધ્યાન ધરે-આંખો મીંચી પરમેશ્વરને જુએ.
ગાન-ગાયન.
દાતા-ગરીબોને આપનાર માણસ.
દાન-ગરીબોને અનાજ પૈસા વિગેરે આપવું તે

બાંગ બોલે–મોટે સાદે પ્રભુનું નામ લે.
ઉદય થયો–ઉગ્યો.
ગું ગું–ગણગણાટ.
પત્ર–પાંદડા
ખોલે–ઉઘાડે
ઉમંગી–હોંશીલા.
ધાય–ઉડે, દોડે.
વીરા–ભાઇ.
મગન–ખુશી.
ધ્યાન–ચીત્ત, મન.
માત–મા.

કવિતાની સમજુતી. (૧)

અન્વય—રાતવીતી, વા'ણું વાયું. (અને) પૂર્વે ઝગઝગાટ થયો, (તેથી) ભાત ભાત રંગ દીસે, (છે અને) ઝાડ પાન ડોલે (માટે) મારા વા'લા બાળ (તું) જાગ, પંખી વન બોલે.

અર્થ—રાત પૂરી થઇને સવાર થઇ પૂર્વ દિશામાં ચળકાટ થયો છે તેથી જુદી જુદી જાતના રંગ દેખાય છે, અને ઝાડો ને પાંદડાં ડોલે છે માટે હે! મારા વહાલા બાળક તું જાગ, જો જંગલમાં પક્ષી બોલેછે.

(૨)

અન્વય—કુકડા કુકરે કૂક, (અને) કાગડા કા કા કરે, ફુટડા મેના પોપટ (ને) મોર મધુર બોલે છે.

અર્થ—કુકડા કૂકરે કૂક અને કાગડા કા કા કરે છે અને રૂપાળા મેના પોપટ અને મોર મીઠા બોલ બોલે છે. માટે હે મારા વહાલા.

(૩)

અન્વય—ચંદ્ર તેજ ફીકું પડયું, તારા તેજ ઊડી ગયું (ને) ચોર મોંઢું કાળું થયું (કે તે) ખુણા ખાંચા ખોળે.

અર્થ—ચંદ્રમાનું અજવાળું ઝાંખું થયું તારાનો ચળકાટ દેખાતો બંધ થઇ ગયો. અને ચોર લોકો અજવાળું થવાથી ખૂણે ખાંચે ઓથાવાળી સંતાવાની જગા શોધવા લાગ્યા છે. માટે હે મારા વહાલા.

(૪)

અન્વય—ભક્ત જનો ધ્યાન ધરે, ગવૈયાઓ ગાન કરે, દાતા રૂડું દાન દીએ (અને) મુલ્લાં બાંગ બોલે.

અર્થ—પ્રભુના ભક્ત માણસો પ્રભુમાં ચિત્ત લગાડે, ગાનારા ગાય, પરોપકારી માણસ દાન આપે અને મુસલમાનોના ધર્મગુરૂ મસીદ ઉપર ચઢી મોટે સાદે અલ્લાનું નામ પોકારે છે. માટે હે મારા વહાલા.

(૫)

અન્વય—સુરજ તણો ઉદય થયો (તેથી) રાતનો અંધકાર ગયો, ભ્રમર ગુંગું કરે (અને) કમળ પત્ર ખોલે.

અર્થ—સુરજ ઉગ્યો તેથી કરી રાતનું અંધારૂં જતું રહ્યું અને ભમરાઓ ગુંગું અવાજ કરવા લાગ્યા, અને કમળોએ પોતાનાં પાંદડાં બીડેલાં હતાં તે ઉઘાડ્યાં માટે હે મારા વહાલાં.

(૬)

અન્વય—જેમ તડકો વધતો જાય, (તેમ) માણસો ઉમંગી થાય, આકાશે પંખેરૂ ધાય, (અને) ઢોર ચારો ખોળે.

અર્થ—જેમ જેમ સુરજનું અજવાળું વધારે વધારે પડતું જાય તેમ તેમ માણસો હોંશીલા થાય, ગગનમાં પક્ષીઓ ઉડા ઉડ કરે અને ઢોરો (પશુઓ) ચારો શોધવા લાગ્યાં-માટે હે મારા વહાલા.

(૭)

અન્વય—ઝાડ, વેલી, ફળ ને ફૂલ, (એ) ધીમે ખીલે (એમાં) ભૂલ નહિં, પક્ષી બહુ ટોળે (મળી) તાજાં તૂલ ખાવા જાય.

અર્થ—ઝાડ, વેલા, ફળને ફૂલ, બધાં ભૂલ વગર ધીમે ધીમે ફૂલે, અને બધાં પક્ષી એકઠાં થઈ તાજું વાવેતર ખાવાનું ખાવા જાય. માટે હે મારા.

(૮)

અન્વય—(હે) વીરા મગન થઈ પ્રભુ કેરૂં નામ લઈ ઉઠ, (અને) ધ્યાન દઈ પાઠ વાંચ, એમ માત બોલે.

અર્થ—હે ભાઈ! તું હસતો રમતો પરમેશ્વરનું નામ દેતો દેતો ઉઠ તારો પાઠ મન દઈને વાંચ એવી રીતે મા કહેછે. માટે હે મારા વહાલા.

પાઠ ૩ જો.

ઋતુ–મોસમ.
મહીના–માસ.
ઉતરાણ–મકર સંક્રાંત-નો તેહેવાર.
તિથિ–મહીનાના દરેક દિવસને તિથિ કહેછે.
પર્વ–તેહેવાર.
પુનમ–પૂરેપૂરો ચાંદો ઉગે તે દિવસ. [દશમો.
શ્રાવણ-ચોમાસાનો બીજો મહિનો અને વર્ષનો
કારતકી–કારતક મહીનાથી શરૂ થતા.
પખવાડીઆં–મહીનાના બે ભાગ.
વસ્ત્ર–લુગડાં.
કાલે–આવતે દહાડે.
કેમ–શામાટે.
ટાઢ–ઠંડી.
પતંગ–કનકવા.
ઉડાડે–ચગાવે [સમની.
શિઆળાની–ટાઢની મો-
રત–મોસમ.
ગરમ–હુફાળાં.
હોળી–હુતાશની, ફાગણ મહિનાની પૂનમને દિવસે લાંકડાં ગોઠવી સળગાવવાનો તેહેવાર.
ઉનાળામાં–ગરમીની મોસમમાં.
અમાસ–મહીનાનો છેલ્લો દિવસ. [થી.
પડવાથી–પહેલી તિથિ-
લેખે–હિસાબે.
શીખંડ–દહીંમાં ખાંડ નાંખી બનાવેલી ખાવાની વસ્તુ.
પંખા–વીંજણા.
બળેવ–જનોઈ પહેરવાનો દિવસ. [દિવસ.
દસેરા સમીવૃક્ષ પૂજવાનો
દિવાળી–વરસનો છેલ્લો દિવસ.

પાઠ ૪ થો.

મેળો–મેદની.
વખુટા–જુદા.
બહેક બહેક–સારીવાસ આવવી તે.
મદારીઓ–તમાસગીર.
સુખડીઆ–કદોઈ, મીઠાઈ બનાવનાર.[નાર.
સરૈયા-સુગંધી વસ્તુ વેચ-
દ્રાક્ષ–એક જાતનો મેવો.
ગોકળ આઠમ–કૃષ્ણનો જન્મ દિવસ.
કડકડતાં–અવાજ કરતાં.
કપડાં–લુગડાં.
ભાઇબિંધ–દોસ્તદાર.
બજારમાં–ચોટામાં.
ભારે–ઘણીજ.
ઠઠ–જમાવ.
હારબંધ-એક પછી એક.
છેડેથી–બાજુથી.
કંસારાના–ધાતુનાં વાસણ બનાવનારની.
હાટ–દુકાનો.
મિઠાઈ–સુખડી, મિઠાશવાળો ખોરાક.
ખડકેલી–સીંચેલી.
ખરાદી–લાકડાનાં રમકડાં ઉતારનાર.
પલંગ–ઢોલીઓ.
કોચ–બે બાજુ તકીયાવાળો પલંગ.
પુષ્કળ વધારે. [નાર.
કાપડીઆ–લુગડાં વેચ-
દીઠી–જોઈ. [જાતનું.
ભાત ભાતનું–જુદી જુદી
અંજીર-એક જાતનોમેવો
નારંગી-એક જાતનું લીંબુ જેવું ફળ.
સંતરાં-એક જાતનો મેવો
ચોગાનમાં – પાધરમાં, મોટી ખુલ્લી જગામાં.
ખેલ–રમત.
સિપાઇઓ–ચોકીદારો.

સવારો—ઘોડા ઉપર બેશી ફરનારા ચોકી દારો.
ફુદડી—ચકરડી.
હરખ—આનંદ.
માય—સમાય.

પાઠ ૫ મો.

સોબત—સંગત.
શેખી—ફીસીઆરી.
દોસ્ત—ભાઈબંધ.
લોહી લોહાણુ—ઘણા લોહી વાળું.
ભાગ્યશાળી—નશીબદાર
ઠીકરૂં—માટીના ફુટેલા વાસણનો કકડો.
ફફડ—ફાંકડો
નિશાન—એંધાણ.
સજ્જડ—મજબૂત.
પ્રેમ—હેત, પ્યાર.
પટેલ—ગામનો ઉપરી.
પાસે—નજીક.
મજા ગમ્મત.
પારકા—બીજાનાં.
સમજાવીને—પટાવીને, ફોસલાવીને
ઝાંપો—કાંટાનું બારણું, લાકડાનો દરવાજો.
અંદર—માંહે.
આઘો—દૂર. છેટે.
ખાસાં—મજાનાં.
તાકીને—ધારીને.
લૂમ—ઝુમખાં.
ઘાટ—ઉપાય, રસ્તો.
રાસ—દોરડું.
જોરથી—બળ વડે
પછવાડેથી—પાછળથી.
રખેવાળ—સાચવનાર.
ઝપાટો- સપાટો.
રોતો રોતો—રડતો રડતો
નાસતો—દોડતો
અથડાયું—પછડાયું.
ચકરી—તમર.
ધુંદાઈ—કચરાઈ.
લપડાકો- તમાચા, ધોલો.
ખેંચી—તાણી.
ચોરની—છાનું માનું લઈ જનારની.
તું એ—તું પણ.
ચોઠી કાઢી—મારી.
અસર- લાગણી, ફળ.
સંગ—સંગત, સોબત.
રંગ—પાસ, અસર.
પેસે—આવે.
ઠામ—ઠેકાણું.
ઠરશે—થોભશે.
રૂડો—સારો.
બુરો—ખરાબ.
વિદ્યા ભણતર.

કવિતાની સમજુતી ....(૧)

અન્વય—જેને જેવો સંગ (તેને) તેવો રંગ બહુ બેસે, જેને જેવો સંગ (તેને) પ્રેમ પણ તેવો પેસે

અર્થ—જેને જેવી સંગત તેને તેવીજ અસર થાય, જેને જેવી સંગત તેવુંજ હેત ત્યાં વધે.

(૨)

અન્વય—જેને જેવો સંગ તે તેવાં કામ કરશે, જેને જેવો સંગ (તે) **તેવે ઠામ જઈ ઠરશે.**

અર્થ—જેને જેવા સંગત તેવાંજ કામ તે કરશે, અને જેને જેવી સંગત તેવેજ ઠેકાણે જઇને તે ઉભો રહેશે.

(૩)

અન્વય—રૂડે સંગે રૂડો થશે (અને) બુરો સંગે બુરો બને, સારા મેતાના સંગથી, ભાગ્યશાળી (હોય તે) વિદ્યા ભણે.

અર્થ—સારી સંગત હશે તો તે સારો બનશે, ને નઠારી સંગત હશે તો નઠારો બનશે, પણ સારા મેહેતાજીની સંગતથી નશીબવાળો હોય તે વિદ્યા ભણે. (ભણીને નસીબ વાળો થાય).

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

રખડેલ—રઝળાઉ, રખડતો.
ફોઈ પગલુ—ફોઇએ આપેલું સોનાનું ગોળ ઘરેણું.
મસ્તી—તોફાન
ખદખદતો—ઉના ઉનો.
વધાઈ—વધામણી.
અટકચાળાં—અડપલાં
હાડવૈદ—ભાંગેલાં હાડકાં સમા કરનાર ડાકટર.
ઓવારણાં — વહાલાંને મળવાની બૈરાંની રીત
ઓસડ વેસડ—દવાદારૂ.
આનંદ—હરખ.
પાર—છેડો.
લાડકવાયો—લાડમાં ઉછરેલો.
ભેટ—સોગાત.
કુટેવ—નઠારી ટેવો.
પોળ—ખડકી.
ઇલાજ—ઉપાય.
વંઠી—બહેકી, છકી,
શેરી—ફળીઉં.
ચૌટામાં—બજારમાં.
રખડતો—રઝળતો.
તંમર—આંખે અંધારાં આવવાં.
ભેંકડો—રાગડો.
તાણતો—કાઢતો.
ઓળખીતો—જાણીતો.
વલે—હાલ.
ખો—ટેવ, આદત.
શીખામણ — ફાયદાની વાત.

પાઠ ૭ મો.

ભાગ ૧ લો.

જક્કી—હઠીલું
શિકારી—મારી ખાનાર પ્રાણી.
સાચવણુ—સંભાળ.
ઊચી—વસુકી, ઉડી.
અભાગીઉં—કમ નશીબ.
વિઆય—બચ્ચાં જણે.
રબારી—બકરાં ઘેટાં ચરાવનાર.
લવારાં—બકરાનું બચ્ચું.
ગાડરાં—ઘેટાંના બચ્ચાં.
નીરતો—નાંખતો.
ખાંધે—ખભે.
ઝોક બકરાં ઘેટાંને રાખવાની જગા.
છાંયે—શાળે.
વાંસળી—મોરલી.
પાવો—પાશવો.
હુંફ—ગરમી.
સુખે—નિરાંતે.
જતન—સંભાળ.
ભાગે—હિસ્સે.
જાળવતો—સંભાળતો.

તકરાર—કજીઆ.
ચાકરી—બરદાસ.
અજાણ્યું — ઓળખાણ
વગરનું. [નંદમાં.
મોજમાં—મજામાં, આ-

પાઠ ૮ મો.

ભાગ ૨ જો.

ગોધતો—પૂરતો.
સપડાઈ—પકડાઈ. [માં.
બંદીખાનામાં—કેદખાના-
કમોતે—વગર મોતે.
કોતર—ગુફા.
ચાંદની—અજવાળી રાત.
ચેન—મજા, સુખ.
પાધર—ખુલ્લી જગા.
ખેલવું—રમવું.
ઠરેલ—સમજવાળી.
નાદાન—અક્કલ વગરનું.
બકો—સારો.
જક—હઠ. [નાસી ગયું.
સટકી ગયું—છાનામાના
ઠેકવા—કુદવા.
પાદર—ગામના ઝાંપા બ-
હારની જગા.
તરાપ—ફાળ.
ખોડ—જમીનમાં ખાડો
કરી રહેવાને બનાવેલી
જગા (પશુઓની.)

પાઠ ૯ મો.

રિસાળ—રિસ કરનાર.
ભાઈ ભાંડું—ભાઈ બેન
વગેરે સગાં.
ઢોંગ—ફેલ. [થયો.
પરતાયો—જીવને બળાપો
વેદના—પીડા, દુઃખ.
આડોશી પાડોશી—પા-
સેના ઘરના રહેનારા.
નકામો—ફોકટ.
મુદ્દલ—બિલકુલ. [ધો.
પાટલુન—બદનવાળો લેં-
સહેજ સહેજમાં—અમ-
સ્તો અમસ્તો.
છેડો—પાર.
બને નહિ—ફાવે નહિ.
જમણ—જમવાનું.
પચવામાં—હજમ થવામાં.
માંદો—શીક, આજારી.
ઓછું—થોડું.
ગમ્યું—પસંદ પડયું.
ચીસ—બૂમ.
ટેવ—આદત.
ભોગવવી—ખમવી, વેઠવી.

પાઠ ૧૦ મો.

તાંતણે—તારે.
નીરધાર—નક્કી.
યત્ન—મેહનત.
અનંત—ઘણોજ.
બીડયો—બાઝયો, વળગ્યો.
કરતાં—બનાવતાં.
જાળ—કરોળીઆને રહે-
વાનું ઘર. [જાય.
ગભરાય—અકળાય, મું-
વણ—વિના, વગર.
શરૂ કરી—ચાલુ કરી.
હેઠે—નીચે.
ફાવ્યો—પાર પડયો.
કો—કોઈ. [દાવ.
ઘાટ—ઇલાજ, ઉપાય
મંડયો રહ્યો-વળગ્યોરહ્યો
હીંમત—ધીરજ.
હોશથી—ઉલટથી.
ધીરજ—સબુરી.
ખંતથી—ઉલટથી.
ચગદાઈ—કચરાઈ.
વણમોત—વગર મોતે.
આળસ—સુસ્તાઈ.
તજી—છોડી દઈ.
લાભ—ફાયદો.

કવિતાના સમજુતી. (૧)

અન્વય—કરોળીઓ જાળ કરતાં, સાંધ પડી ગભરાય, (પણ) વણ તૂટેલે તાંતણે, ઉપર ચઢવા જાય.

અર્થ—કરોળીઓ પોતાની જાળ બનાવતાં નીચે પડી ગયોને ગભરાવા લાગ્યો, પણ જે તુટયા વગરનો તાર હતો તેવડે ઉપર ચઢવા જતો હતો.

(૨)

અન્વય—તેણે ઉપર ચઢવા માટ મહેનત શરૂ કરી, પણ પાછો હેઠે પડયો (ને) કો ઘાટ ફાવ્યો નહિ.

અર્થ—તેણે જાળ ઉપર ચઢવા સારૂ મહેનત ચાલુ કરી, પણ તરત હેઠળ પડયો ને કોઈ ઈલાજમાં ફાવ્યો નહિ.

(૩)

અન્વય—એરીતે ફરી ફરી બે ત્રણ વાર મંડયો રહ્યો, પણ તેમાં નહિ ફાવતાં, (પણ) ફરી તૈયાર થયો.

અર્થ—એમ ફરી ફરી બે ત્રણ વાર ચઢયો ને પડયો તોપણ તે મંડયો રહ્યો, પણ તેમાં તે ફાવ્યો નહિ તોપણ ફરીથી ચઢવાને તૈયાર થયો.

(૪)

અન્વય—હોંસથી હીંમત રાખી છઠ્ઠીવાર બીડયો, (તો) તે ધીરજથી નીરધાર જાળે જઈ પહોચ્યો.

અર્થ—તે કરોળીએ ઉમંગ ધરી, હીંમત રાખી, છઠ્ઠીવાર ચઢવા બાઝયો, એવી તેની હીંમતથી તે નક્કી પોતાની જાળે જઈ પહોચ્યો.

(૫)

અન્વય—ફરી ફરીને ખંતથી (જો) યત્ન કર્યો નહિ હોત, (તો) પગતળે ચગદાઇને વણ મોત મરી જાત.

અર્થ—એણે ફરી ફરી ઉલટથી જો મહેનત કરી હોત નહિ તો લોકોના પગતળે ચગદાઇને વગર મોતે મરી જાત.

(૬)

અન્વય—એ રીતે જો માણસો. મનમાં ખંત રાખી, આળસ તજી, મહેનત કરે (તો) અનંત લાભ પામે.

અર્થ—એ પ્રાણે જો માણસો મનમાં હોંશ રાખી, આળસ છોડી દઈને, ફરી ફરી મહેનત કરે તો તેને ઘણોજ ફાયદો મળે.

પાઠ ૧૧ મો.

ચકુભિલ્લુ—એક જાતની રમત.
કચ્છ—કાછડા, કછોટા.
ભૂલથાપ—છેતરવું, ચૂક.
ચક્કર—ગોળાવો. [થવી.
ટપોટપ—ઝટઝટ.
પેંતરા—પગલાં.
બહાદુરી—હોશિઆરી.
રમત—ગમત.
વેળા—વખત.
હારો—લાઇનો.
ગઢ—કિલ્લો.
ભિલ્લુ—સોબતી, ભિરૂ.
ઠાકોર—ગરાશીઓ.
સરદાર—લશ્કરનો ઉપરી.
સાથ—ટોળાં.
હુમલો—ચઢાઈ. [જુ.
આસપાસ—આજુ બા-
શરૂ કરી—ચાલુ કરી.
અંતરે—છેટે.
વચ્ચે—મધ્યે.
ઘુમી—ઝઝુમી.
સાથી—સોબતી.
ગમ—તરફ,બાજુ.
મેર—તરફ, બાજુ.
દાવ—ખેલ, રમત.

પાઠ ૧૨ મો.

દઢ—મજબૂત.
છુટ્ટી—રજા.
મિત્ર—ભાઇબંધ.
ગેડીદડા—લાકડીને દડાની દેશી રમત.
લાચાર—નાઇલાજ.
ભાઇબંધ—દોસ્તદાર.
છોડાય—મૂકાય.
ડગલું—પગલું.
રંગ—મઝા.
જામ્યો—ખીલ્યો.
મજા—ગમ્મત.
વચન—કોલ, કબુલાત.
ખાતરી—ભરોસો.
સુનું—એકલું.
યાદ આવે—સાંભરે.
ક્યાંએ—કોઈ ઠેકાણે.
પીડા—પંચાત.
મરજી—ઇચ્છા.
ડગવા—ફરવા, ચળવા.

પાઠ ૧૩ મો.

કુટુંબ—સગાં, સહોદર.
માલમતા—પુંજી, સરસામાન.
સોહામણી—શોભીતી.
અર્ધું—અરધનું.
સ્વાદે—લહેજતે.
ભપકાદાર—ઠાઠબંધ.
મુલક—દેશ.
ગણગણતી—અવાજ કરતી.
મીઠું મીઠું—ગળ્યું ગળ્યું.
છેછડે—છેડે, અડકે.
ડંખીએ—ચટકો ભરીએ.
ચાહે—હેત કરે.
પાડ—વાંસો.
ચકચકે—ઝગઝગે.
ઘાટ—આકાર.
સુંદર—સારો.
ફુટડા—રૂપાળા.
કામના—ખપના.
ઉલટા—સામા.
કોરી—કાણાંપાડી.
બગાડો—ખરાબ કરો.
દુભવોછો—દુઃખ થાય એમ કરોછો.
નુકશાન—બગાડ.
વશે—હાલ.
નડીએ—હરકત કરીએ.
ભલું—સારૂં.

બુરૂં—નઠારૂં.
ડાબા—શાણા.
ઉપયોગમાં—ખપમાં.

પાઠ ૧૪ મો.

પુતળાં—રમકડાં.
મોજમજા—રમત ગમત.
સાજું—ભાગ્યા વગરનું.
ઉલટભેર—ઉમંગથી.
અંગેઠી—તાપણી.
મોસાળ—માનું પિઅર.
મોળાઈ ભાઈ—મામાનો દિકરો.
સરખાં—બરાબર.
ગમે તેમ—ફાવે તે રીતે.
હરખાયો—ખુશી થયો.
તલપી—તૈયાર થઈ.
ઠેસ ઠોકર.
વાગવાથી લાગવાથી.
કકડા—ટુકડા.
ધોતલી—પોતડી.
ભાંગેલું—તુટેલું.
ફુટી—ભાગી.
હોંસભેર—હરખ ભેર.
વાંક—ગુનો.
વિચાર—મનસુબો.
સમજ—અક્કલ, બુદ્ધિ.
નકામી—ફોકટ.
ઉતાવળ—ઝડપ.

પાઠ ૧૫ મો.

ઢીંગલી—ચીથરાની પુતળી.
સહીઅરો—બેનપણીઓ.
સંતાપ—દુઃખ.
કલેશ—કજીઓ, કંકાસ.
ચીથરાં—જુનાં ફાટેલાં લુગડાં.
વિવાહ—લગન.
નિંદે—બદબોઈ કરે.
ખેંચતાણ—તાણાતાણી.
કટ્ટા—વેર, શત્રુતા.
બળવંતા—જોરાવર.
તકતો—આરસો.
ઝુંટ—ખુંચાવી લેવું.
સરી પડયો — લપસી પડયો.
બરડ—ઝટ ભાંગે તેવો.
પછાડીએ—અફાળીએ.
કાયર—હેરાન.
પજવે-દુઃખદે, હેરાન કરે.
આઘો—દૂર.
વેળાસર—વખતસર.
શણગારવી—કપડાં પહેરાવવાં.
સરસ—સારૂં.
દીઠું—જોયું.
હળીમળીને—સંપીને, હેતથી.
હેત—પ્યાર.
સુખચેન—મજા, આનંદ.
શોક—દલગીરી.
લાજ—આબરૂ.
ઘટે—ઓછી થાય.
સદા—હમેશાં.
લેશ—જરા.

કવિતાની સમજુતી. (૧).

અન્વય—આપણુ બંને જણુ બેન (ભાઈ) મળી, સંપી રમીએ તો સુખ ચેન (થાય) લડે રડે તો સઘળો શોક (થાય), લાજ ઘટે ને લોક નિંદે.

અર્થ—આપણુ બંને જણુ ભાઈ બેન મળી, સંપીને રમીએ તો સુખચેન થાય, પણ જો લઢીએ વઢીએ તો ઘણી દીલગીરી થાય, આબરૂ ઓછી થાય, અને લોક બદબોઈ કરે.

૨૪૧૦

(૨)

અન્વય—(હે) બળવંતા પરમેશ્વર બાપ, અમને તું સદા સંપ આપ, જેથી (અમારા) દા'ડા સુખમાં જાય, (અને) કદીએ લેશ (પણ) કલેશ ન થાય.

અર્થ—હે! જોરાવર બાપ ઇશ્વર તું અમને હમેશાં સંપ આપ, જેથી કરીને અમારા દિવસો સુખમાં જાય, અને કોઈ દિવસ જરાપણ કંકાસ થાયે નહિ.

(૩)

અન્વય—બાળક હળતાં મળતાં હોય, કોય કદીએ લડે રડે નહિ, (અને) રમે જમે ને ગીતો ગાય, (તો) માતા મનમાં રાજી થાય.

અર્થ—છોકરાં હળી મળીને રહેતાં હોય, ને કોઈ કદી લઢે વઢે નહિ, અને તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાય તો મા મનમાં ઘણી ખુશ થાય.

પાઠ ૧૬ મો.

બાળ–બાળક.
શ્રીરામ–દશરથનો દીકરો, ઘણા શક્તિવાળા માણસનું નામ.
ઓડઝપટ–ભૂત ડાકણનો વળગાડ.
માદળીઆમાં–ગોળ દાબડીમાં.
કૌશલ્યા–રામનાં મા
ધંતરમંતર–જાદુ ટોણું
પ્રધાન–મુખ્ય કારભારી.
જંત્ર–તાવીત.
દર્પણ–આરસી.
ઇચ્છા–મરજી.
તરેહ તરેહના–જાત જાતનાં.
ફાંફાં–વલખાં.
ગણકાર્યું–ધ્યાન દીધું.
ડસકાં–ડચકાં.
રોણું–રડવું.
જારી–ચાલુ.
ખીજવાયા–ચીડાયા.
ગોદમાં–પાસામાં.
મધુર–મીઠું.
ધીરા–શાંત.
મહારાજા–મોટા રાજા.
દશરથ–અયોધ્યાના રાજા, રામના બાપ.
છાના–ચૂપ.

પાઠ ૧૭ મો.

બ્રાહ્મણ–વિપ્ર.
ગુસ્સો–રીસ, ક્રોધ.
ભાગી તૂટી–જેવી તેવી, બરાબર નહિ સમજાય તેવી.
વિદ્યાર્થી–નિશાળે ભણતો છોકરો.
મૂર્ખ–ઠોઠ.
ભલેરા–સારા, ભલા.
પુત્ર–છોકરો.
જોડું–બાઇડી ભાયડો, બેજણ.
પરવારી–નવરી થઈ.
ભક્તિ–ભજન.
કથા–પ્રભુ મહિમાની વાત.

ગુજરાન-પોષણ. [ગતું. ઓછું આવતું-દુઃખ લા- વેળાએ વેળાએ-વારે ઘ- ડીએ. [રોસો. આધાર-આશરો, ભ-

આંગણમાં-બારણાંમાં. નોળીઓ-એક જાતનું જનાવર. તરફડતું-ફફડતું મહેર-કૃપા.

અભાગણી-કમ નશીબ. બચાવનાર-ઉગરનાર. વળે-ફરે. [ફરી. પસ્તાઈ-મનમાં બળાપો જાન-જીવ.

કવિતાની સમજુતી.

જે માણસ વિચાર કર્યા વગર ઉતાવળથી કામ કરે છે, તે પછવાડેથી મનમાં બળાપો કરે છે, એવાં વિચાર કર્યા વગરનાં કામ કરવાથી સારા સારાના જીવ જતા રહે છે. (મરી જાય છે.)

પાઠ ૧૮ મો.

હોશિયાર-ચાલાક.
હુંફાળું-ગરમી આપે એવું
ગાર્ડ-દેખરેખ રાખનાર.
પંપાળી-હાથ ફેરવી. (શરીરે)
ખબરદાર-બહાદુર.
શીરનામું-ઠેકાણું, પતો.
કેળવ્યો-શીખવ્યો.
સ્ટેશન-આગગાડીને ઉભા રહેવાનું ઠેકાણું.
છાપાવાળા-વતમાન પત્ર કાઢનાર.
સિસોટી-પાસવો.
મિનિટ-કલાકનો સાઠમો ભાગ.
સંદેશો-ખબર.
ખોડંગતો-લંગડાતો.
માયાળુ-હેત વાળો.
પાળ્યો-ઉછેર્યો.
દીપડો-નાનો વાઘ.
છાપું-વર્તમાન પત્ર.
શાબાશી-ધન્યવાદ, બહાદુરી.
ગોઠવણ-બંદોબસ્ત.
ફેંકજે-નાંખજે.
નીમેલે-નક્કી કરેલે.
અવાજ=સાદ.
ડરતો-બીતો. [જોરથી
ઝપાટાબંધ જોસ ભેર,

પાઠ ૧૯ મો.

ભલો-સારો.
હીંચકા-ઝુલા.
હીમણું-હેઠો.
રીતસર-બરાબર, સારી રીતે.
વેગળા-દૂર.
તોફાની-મસ્તીખોર.
છાતીવાળો હીંમતવાન.
દોરડું-રસી.
ઠરાવ-ધારો.
હીંચોળે-ઝુલાવે.
વારો-વખત.
ગરીબ-કંગાલ.
ઉલટું-સામું.
દયા-રહેમ.
હડસેલી-ધકેલી.
બગાડી-વળગાડી.
પેટભરી-સારી પેઠે.
પાડ-ઉપકાર.

પાઠ ૨૦ મો.

પાદશાહ - મુસલમાન.

રાજા.
સુબો-સરદાર.
સમજુતી-શિખામણ.
ફરજંદ-છોકરાં છૈયાં.
ગુનો-વાંક.
તહેનાત-પાસે હજુરમાં.
ઓદ્ધો-અખતીયાર, પદવી. નોકરીની જગા.
નીમણુક-ગોઠવણ.
છોકરવાદી બાળબુદ્ધિ.
ચીતરામણ-ચિત્ર.
રૈયત-પ્રજા.
ખંત-હોંશ.
દરબાર-રાજ સભા.
દેખાવડો-રૂપાળો.
હુકમ-ફરમાન.
ખાસ-ખાનગી.
ફરમાવશો-કહેશો.
મોંએ ચઢેલો-બોલવાની છુટ લેનારો.
અરજ-વિનંતી.
અલ્લા-ઇશ્વર.
ખેલતો-રમતો.
દીલમાં-મનમાં.
બદલાઈ-ફેરવાઈ.
દીલગીરી-શોક, ઉદાસી.
કડણ-સખત, દયા વગરનો
હૈયાના-મનનો.
રદ-બાતલ, કાઢી નાંખવું.

પાઠ ૨૧ મો.

ઢેકા-ટેકરા.
ઢળીઆ-ખાડા.
ધોરી-મોટો.
કોહલાં-શીઆળ.
ખોંખારો-અવાજ.
ભોંય-જમીન.
ગભરાયો-અકળાયો.
તરસ-સોસ.
ખરે-સાચે.
દુવા-આશિષ.
ચલાતું-હીંડતું.
ખભે-ખાંધે.
લાભ-ફાયદો.

પાઠ ૨૨ મો.

પડછાયો-ઓળો, છાંયો.
ભાગોળ-બજાર, દરવાજો
કિનારે-કાંઠે, આરે.
દાનત-નિયત.
થોભીશ-ઉભો રહીશ.
ભાગ-હીસ્સો.
પાર-બાજુ.
દોડતો-નાસતો.
કુદકો-થેકડો.
થાક ખાવા - વિસામો લેવા.
અદેખો-દેખી નખમાય એવો.
લોભી-લાલચુ.
ઝુંટવી-ખુચાવી.

તરાપ-ઝોંટ.
તળીએ-નીચે.
ખોળ-શોધ.
ગુમાવ્યુ-ખોયું.
તાકે-ઇચ્છે, મરજી કરે.

પાઠ ૨૩ મો.

ઠગ-ધુતારો.
ખરીદ-વેચાતું લેવું તે.
દરકાર-કાળજી, તમા.
જનોઈ-ઉપવીત, બ્રાહ્મણસુતરના ત્રણતારનું પહેરેછે તે.
હડખાએલા-કરડવાપર ચઢેલા.
સંદેહ-વહેમ.
ઠાવકું-ઠેકાણે.
અભડાયો-અડકાયો, અપવિત્ર થયો.
વાટમાં-રસ્તામાં.
પડાવી-લઈ.
અચરજ-નવાઇ.
ગણકારતાં-લેખવતાં.
બદલે-સાટે.
રખે-કદાપી, કોણ જાણે.
લાગે-વળગે, થાય.
ધારી-જાણી.
શિકારી-પારધી.
બચકું-ડાચું.
ખામી-ખોડ.

ઉંચકયાથી-ઉપાડયાથી.
ખુલ્લું-ઉઘાડું.
ભરોસો-વિશ્વાસ.

પાઠ ૨૪ મો.

ગોળમટોળ-પૂરેગોળ.
ચટાપટા-રંગીત લીટા.
છાનોમાનો-ચુપચૂપ.
લડતો-વઢતો.
પૂછીને-કહીને.
ચળકતો-ઝગઝગાટકરતો.
બગાડયું-ખરાબ કર્યું.
છીનવી-ખુંચાવી.
ચોર-છુપી રીતે બીજાની વસ્તુ લઈ જનાર.
બીજાનું-પારકું.
રાજા-દેશનો ધણી.
સજા-શિક્ષા.
શીખામણ - ફાયદાની વાત.
ભૂલીશ-વિસરીશ.

પાઠ ૨૫ મો.

ડર્યો-બીન્યો, બીધો.
સમાતાં-અંદરપેશીજતાં.
નિહાળ્યું-જોયું.
સંપત-પૈસા.
ઝુલતાં-હીંચતાં
પિતાની-બાપની.
કુહાડી- લાકડાં ચીરવાનું હથિઆર.
ભાયડો-મોટો માણસ
બહાદુર-જોરાવર.
શાણો-ડાહ્યો.
ઘાવ-ફટકો.
ભાળે-જુએ.
ઝાંપે-દરવાજે.
નીર-પાણી
તાંહી ત્યાં.
દીલે-મનમાં.
ચીસ-બૂમ.
સુણી-સાંભળી.
ભલાં-સારા ગુણવાળાં.
દેવીમાતા-દેવની સ્ત્રી, શક્તિ.
વદે-બોલે.
માથું હલાવી-ડોકું ધુણાવી.
મે'ર-દયા.
જગનાથ=પરમેશ્વર.

કવિતાની સમજુતી. (૧)

અન્વય—નાનો બાળ પિતાની કુહાડી લઈ, બહાદુર (ને) શાણો હોય (એવો) ભાયડો બન્યો, કંઈ ચીજ (પર) ઘાવ કરે, ભાળે (ને) કાપે, (એમ) ખેલતો ગામ ઝાંપે તળાવે ગયો.

અર્થ—નાનો છોકરો બાપની કુહાડી લઈ જોરાવર અને ડાહ્યો પુરૂષ બન્યો, તે કંઈ વસ્તુ પર ફટકોમારે, તેને જુએ ને કાપે, એમ રમતો રમતો ગામને પાદરે તળાવ ઉપર ગયો.

(૨)

અન્વય—તાંહી માંછલે જરા નીર હલાવ્યું (તેથી) બાળકે પાણી માંહી કંઈ નિહાળ્યું, (તેથી) બાળ દીલે ડર્યો (ને) કુહાડી તો પડી, તે ઘડી ત્યાં બહુ ચીસ પાડી રડયો.

અર્થ—ત્યાં માંછલાંએ કુદીને જરા પાણી હલાવ્યું તેથી તે છોકરાએ તળાવના પાણીમાં જોયું તે જોતાંજ તે છોકરો મનમાં બીન્યો તેથી હાથમાંની કુહાડી પાણીમાં પડી ગઈ તે વખતે બહુ બૂમ પાડીને રડી પડયો.

(૩)

અન્વય—સાદ સૂણી સદા પાણીમાં ઝુલતાં ને સમાતાં (હતાં તે) ભલાં દેવી માતા આવ્યાં, (તે) દેવી વદે (કે) આ રૂપાની કુહાડી લે, બાળ કહે, માતા મારી (કુહાડી) એવી નથી.

અર્થ—તેનો રડવાનો અવાજ સાંભળીને હમેશાં પાણીમાં તરી શકનારાં અને અંદર પણ રહી શકે એવાં અને સારાં દયાવાળાં દેવીમા બહાર આવ્યાં, ને તે બોલ્યાં કે આ રૂપાની કુહાડી લે, ત્યારે છોકરો બોલ્યો કે હે મા! મારી કુહાડી એવી નથી.

(૪)

અન્વય—બીજી વાર સોનાની લાવી બતાવી (તો) એ બાળ માથું હલાવી કહે (કે) (એ મારી) નહિ, મને તો મારી સારી કુહાડી ગમે (છે), (તેહે) ભલાં માત પાણીમાંહેથી કાઢીદો.

અર્થ—માતાએ ફરીવાર સોનાની કુહાડી લાવીને બતાવી, એટલે એ છોકરાએ માથું હલાવીને કહ્યું કે એ મારી નથી, મને મારી સારી કુહાડી ગમે છે, માટે હે દયાળું મા! મને તે પાણીમાંથી કાઢી આંપો.

(૫)

અન્વય—દેવીએ કાઢી દીધી, (ને) બાળક સાથે બોલી (કે) તને સુખ, સંપત હોજો (ને તારાપર) જગનાથ મેહેર કરે.

અર્થ—માતાએ તેની કુહાડી કાઢી આપી ને કહ્યું કે તને સુખ અને પૈસા ટકા ઘણા મળજો અને તારાપર પરમેશ્વર ઘણી દયા કરજો.

પાઠ ૨૬ મો.

ભરપુર-ભરેલો, વાલો.
દેશાવર-પરદેશ.
વેપારી-વેપાર કરનાર.
ખૂબ સુરત-રૂપાળો.
બંદાસ-ચાકરી.
પૈસે ટકે-ધન દોલતે.
ખાલી-ઠાલો, વિનાનો.
હાલત-સ્થિતિ.
બગડતી-ખરાબ થતી.
માલમપડે-જણાય.
ખૂટી-ઓછું થઈ.
ઉમદા-ઘણોજ સારો.
કપરા-આકરા, સખત.
લાચાર-નિરાશ, નિરૂપાય
મૂલ-કિંમત.
ઠરાવ-નિશ્ચય.
મુકામે-ઉતારે.
હૈયું-મન.
પંપાળતાં-હાથ ફેરવતાં.
પરદેશી-બીજા દેશનો રહેનાર.
ચાકરી-બરદાસ.
પરવડે-પાલવે.

પાઠ ૨૭ મો.

ભરાવ-સારો ઘાટ બંધ ફુલેલું દેખાવું તે.
ખડખડાટ-અવાજ.
દુબળા-પાતળા.
વટાવી-ઓળંગી.
સંકટ-દુઃખ
પારધી-શિકારી.
ઝરો-વહેળો, ઝરણું.
પડછાયો-ઓળો.
શોભે-સારૂં દેખાય.
નારાજ-ગુસ્સે. [લવા
બડબડવા-ગમે તેમ બો-
લજવ્યું-શરમાવ્યું.
ફુટડા-રૂપાળા. [લવું.
લલકારવું-પડકારીને બો-
ચમકી-ચોંકી, ઝબકી.
છલંગ-ફાળો.
આઘે-વેગળું.
કેડો-પુઠ.
પાધર-સપાટ જમીન.
ઝાડી-જંગલ.
ચોપાસ-ચારે તરફ.
ફેલાએલી-વીખરાએલી.
વળ્યું-ફાવ્યું.
ઝાલ્યું-પકડ્યું.
બખોડતું નિંદતું.
બચાવ્યું-ઉગાર્યું.
મોહી પડ્યું-પ્રેમ લાગ્યો.
ફસાવી-સપડાવી.
વખાણવી-તારીફ કરવી.

પાઠ ૨૮ મો.

નકલ-વેશ.
શિઆળ-**કોહલું.**
રંગરેજ-કપડાંને પાઘડી રંગનાર. [ણી.
જરદી-પીળા રંગને પા-
ધગ ધગતી-ઉની ઉની.
વાઘ-ફાડી ખાનાર પ્રાણી.
શહેર-મોટું ગામ
ગભરાયું-અકળાયું.
પાસ-રંગ બેસવો તે, અસર થવી.
જંગલ વન.
ડરે-બીએ.
ચાલવા-વરતવા.
પ્રાણી-જનાવર.
ગભરાશો-ડરશો.
પ્રધાન-કારભારી. [ઠ્ઠી.
કોઢ-લોઢું ગાળવાની ભ-
ધગધગતા-ઘણાજ ઉનાં.
બુંગ-નડારા.
હાલ-વલે.

પાઠ ૨૯ મો

પિએર-સ્ત્રીના બાપનું ઘર. [જવલેજ.
રડ્યું ખડ્યું-કોઇકજ,
ટાંકણે-વેળાએ.
ચડભડી-ચઢી જઈ, ગુસ્સો કરી.
ભારેખમ-માન વાળાં
વરો-જમણવાર.
નડવા-હેરાન કરવા.

લેખવે—ગણે. [મતે.
મોંગે ભાવે—વધારે ફી
ખપ—જરૂર. કામ.
શેખી—પતરાજી.
રંક ગરીબ.
ઉપયોગમાં—કામમાં.
માન—આબરૂ.

પાઠ ૩૦ મો.

આપકર્મી—જાતે કમાઇને ખાનાર. [ખાનાર.
બાપકર્મી—બાપનું આપેલું
ઓચીંતી—એકદમ, વગર જાણે.
વરમાળ લગનવખતેવરને પહેરાવવાની માળા
રાજપાટ—રાજાની ગાદી.
તડંગધુમ—નોબતનો અવાજ.
પ્રાર્થના—સ્તુતી.
પહેરામણી—પરણ્યા પછી વહુને ઘેરથી આવેલી ભેટ.
તીર્થ—દેવની પવિત્ર જગા.
સવારી-એક રાજાએ બીજા રાજાના રાજ ઉપર લશ્કર લઇ ચઢાઈ કરવી તે.
ભાભી—ભાઈની વહુ.
વતન—પોતાનું ગામ.
નોકરીમાં—ચાકરીમાં.
તરાપ—છલંગ.
ઠેકાવી—કુદાવી.
ઉડાવી દીધું-કાપી નાખ્યું
સેનાનો—લશ્કરનો.
ઉપરી—સરદાર.
સમે—વખતે.
હીંમત—હામ.
લૂણ—નીમક, મીઠું, અનાજ.
ફતેહ—જીત. [ળમાં.
દહેરામાં—મંદિરમાં, દેવ-
ડંકા—નોબત.
નિશાનો—ધજાઓ.
તક—લાગ, દાવ.
ઠેકડે—ફલંગે.
નાસ ભાગ—નાસા નાસ.

પાઠ ૩૧ મો.

બળદ—આખલો.
તડુકતો—બૂમ મારતો.
ચઢાઉ—ગરમ સ્વભાવની.
ખાબોચીઆમાં—પાણીના ખાડામાં.
મમત—હઠ.
આગળ—પહેલાં.
ફુલાવ્યું—ઉપસાવ્યું.
વેઠે છે—ખમે છે.
ગુસ્સે—ક્રોધે.
મજા—શક્તિ.

પાઠ ૩૨ મો.

સાહુકાર—શેઠ, પૈસાદર.
તળાવડી—નાનું તળાવ.
બેદરકાર ગરજ વગરનો.
બોરીઆં—બટન.
શિખામણ—બોધ.
ખરડાએલાં—બગડેલાં.
ભિખારી-કંગાલ, ગરીબ.
લપસી—ખસી.
ઉપકાવનું—પાડવું.
યાદ—સાંભરવું.
ધ્રુજતો—થરથરતો.
ખાદી—ગજ પનાનું જાડું દેશી કાપડ.
બફારાના—ગરમીના.
મોડું—અસુરૂં.
રોગો—મંદવાડ.

પાઠ ૩૩ મો.

ભણેલા—શીખેલા.
ગણેલા—વિચાર કરનાર.
ખાતરી—સાબીતી.
શેલા—પથરા.
ખંતીલા—ઉમંગી,
સ્ત્રી—બઇરી.
અંગુઠીઆં પગની મોટી આગળીએ પહેરવાનું રૂપાનું ઘરેણું.
રાજમારગ-મોટો રસ્તો.
વહેળા—વહેતા પાણીનો

ઝરો.
ઢુંકડું—નજીક.
ભાઈબિંધી—દોસ્તી.
જડતો—મળતો.
વેવાર—રોજગાર, ધંધો.
પાડોશમાં—પાસે, નજીક.
ફાટ—ચીરો.
જોડા—પગરખાં.
જોટવાં—પગની આંગળીએ પહેરવાના રૂપાના કરડા.
શરૂ—ચાલુ.
ધોબી—કપડાં ધોનાર.
છેક—બીલકુલ.
વસ્યા—રહ્યા.
પુષ્કળ—ઘણા.
પૈસા—દોલત, પુંજી.

પાઠ ૩૪ મા.

મહિમાં—મોટાઇ.
જગપતિ—પરમેશ્વર.
તરૂપાન—ઝાડપાન.
શીતળ—ઠંડો, ટાઢો.
સરજનહાર—પેદાકરનાર.
સરિતા—નદી.
નવરંગી—ભાત ભાતનાં.
ઘાટ—ઓવારો, આરો.
ચાવણું—ખાવાનું.
જગમાં—દુનિયામાં.
સરજાવ્યાં—પેદા કર્યાં.
સંસાર—દુનિયા.
ખીલતાં—ફૂલતાં.
ગાન—ગીત, ગાયન.
શોભતા—સારા દેખાતાં
કરાડ—ભેખડ, નદીના કિનારોનો જે ભાગ ઘણો ઉંચો ને સીધો આવેલો હોય તે.
સિંધુ—દરિયો, સમુદ્ર.
રચના—બનાવટ.
રળિઆમણી—શોભીતિ.
નગર—શહેર.
વાટ—રસ્તો.
શિઆળો—ટાઢની મોસમ.
ઠંડક—ટાઢક.
ઉનાળામાં—ગરમીની મોસમમાં.
નીરધાર—નક્કી
ચોમાસામાં—વરસાદની ઋતુમાં.
ઝૂલતાં—લટકતાં.
મધુર—મીઠા.
નાદ—શબ્દ, અવાજ.
સૂદ—અજવાળીયું.
કળા—પ્રકાશ.
વદમાં—અંધારીઆમાં.
દીસે—દેખાય.
મેદાન—સપાટ જમીન.
જળ—પાણી.
આંખડી—આંખ.
કળા—લીલા.
કળીજાય સમજાય.
સરજી—બનાવી.

કવિતાની સમજુતી. (૧)

અન્વય—જગપતિએ જગમાં અપાર રૂડી રચના રચી (છે ને) સંસાર (માં) નાનાં મોટાં પ્રાણીઓ સરજાવ્યાં.

અર્થ—પરમેશ્વર દુનિયામાં ઘણીજ સારી બનાવટ કરી છે, ને નાના મોટાં બધાં પ્રાણીઓ તેણે બનાવ્યાં છે.

(૨)

અન્વય—નવરંગી ખીલતાં ફૂલ, ગાનગાતાં પંખી, સુંદર રંગે શોભતાં, તરૂપાન અને પાંખ.

અર્થ—જુદી જુદી જાતનાં ફૂલતાં ફૂલ, ગાયન ગાતાં પંખીઓ, મજાના રંગો વડે શોભિતાં ઝાડના પાન અને પંખીની પાંખોના જુદી જુદી જાતના રંગ.

(૩)

અન્વય—મોટા પહાડ, કરાડ સિંધુ, સરિતા, ઘાટ, નગરને વનવાટ આ રળિઆમણી રચના કરી (છે).

અર્થ—મોટા પર્વતો, ભેખડો, સમુદ્રો, નદીઓ, ઓવારા, શહેરો અને જંગલોના રસ્તાની આવી શોભીતી બનાવટ પરમેશ્વરે કરી છે.

(૪)

અન્વય—શિઆળે શીતળ પવન ઠંડક સાર આપે, ઉનાળામાં સૂર્યનો, તાપ નીરધાર તપે (છે).

અર્થ—ટાઢની મોસમમાં ટાઢો વા સારી રીતે ટાઢક આપે છે, ગરમીની મોસમમાં સૂરજનો તાપ નક્કી ઘણોજ તપે છે.

(૫)

અન્વય—ચોમાસાના દિવસમાં વરસાદ વરસેછે, ઝાડે ઝૂલતાં ફળજો (અને) મોરના મધુર નાદ (સાંભળ).

અર્થ—વરસાદના દિવસમાં વરસાદ વરસે છે, ઝાડો પર ફળો લટકતાં દેખાય છે અને મોરના મીઠા શબ્દ સંભળાય છે.

(૬)

અન્વય—ચંદ્ર તણી કળા સુદમાં આનંદ આપે છે, (ને) વદમાં તારા તેજનો રૂડો રંગ દીસે (છે).

અર્થ—અજવાળીઆમાં ચંદ્રનું અજવાળું મજા આપે છે અને અંધારીઆમાં તારાના તેજનો રંગ શોભીતો દેખાય છે.

(૭)

અન્વય—રમત ગમતને કારણે મોટાં મેદાન છે વળી જલ મહીં વેલા ને પાન કેવાં તરતાં (દેખાય છે.

અર્થ—રમત કરવાને માટે મોટી સપાટ જગ્યાઓ છે અને પાણીના તળાવોની અંદર વેલાઓ અને તેનાં પાંદડાં કેવાં તરતાં દે ખાયછે.

(૮)

અન્વય—(હે) ભગવાન! (તેં) જોવા આંખડી આપી સાંભળવાને કાન, (આપ્યા અને) બોલવા જીભ બનાવી, (એ) ભલું કર્યું.

અર્થ—હે પ્રભુ તેં જોવાને આંખ આપી સાંભળવાને કાન આપ્યા, અને બોલવાને જીભ આપી એ સારૂં કર્યું છે.

(૯)

અન્વય—દાંત સાથ ચાવણુ દઈ, બહુ ઉપકાર કીધો, (હે) સરજનહાર (તેં) કળા સરજી (તે) કળી જાય નહિ.

અર્થ—દાંત અને વળી ખાવાનું આપી બહુ ગુણ કીધો છે, હે મારા પેદા કરનાર પરમેશ્વર તેં જે <u>જુક્તિ</u> કરી છે તે સમજી શકાય તેમ નથી.

પાઠ ૩૫ મો.

વસંત-પાનખર.
ઋતુ—મોસમ
વિશાળ—મોટા.
પલ્લવ—પાંદડાં.
રહોય—સારા દેખાય.
માતેલા—ફાટેલા, વકરેલા.
વનસ્પતિ—ઝાડપાન.
છજેલ—પથરાએલી.
તંબુ—કપડાનું ઘર.
ધજા—તોરણ નિશાન.
વાવટા—તોરણ.
પૃથ્વી—જમીન.
કલ્લોલ—આનંદના પોકાર.
તીતર—એક જાતનું પક્ષી
બેશ—મઝાનું, સુંદર
ઘોળીને—પાણીમાં ઓગાળીને.
બાગ—ફૂલવાડી, બગીચો.
ગુંજાર—ગું ગું
મોર—આંબાના ફુલ.
ચાંદની અજવાળી રાત્રી.

કવિતાની સમજુતી. (૧).

અન્વય—વિશાળ વડપર છજેલ વેલ, જાણે તંબુ તાણેલ છે, (અને) કેળ, નાળિએરી ને તાડ, એ ઝાડ ધજા વાવટા રૂપ (છે).

અર્થ—મોટા વડના ઝાડપર વેલ પથરાએલી તે જાણે લુગડાનું ઘર બનાવ્યું હોય એવું દેખાય છે, અને તાડના ઝાડ એ ધજા અને તોરણ રૂપ હોય એમ દેખાય છે.

(૨)

અન્વય—પીળાં પાકાં પાન હોય (તે) ખરી પૃથ્વી પડે (ને) વનસ્પતી શરીરે નવા પલ્લવ ધરી રહોય.

અર્થ—ઝાડનાં પીળાં ને પાકાં પાન હોય તે ખરીને જમીન ઉપર પડે અને તમામ ઝાડોની ડાળીઓને નવાં પાદડાં આવે છે.

(૩)

અન્વય—કોયલ મીઠા બોલ બોલે, મેના પોપટ કલ્લોલ કરે, તીતર, કબુતર (વાગેરે) વિશેષ પંખી રાગ ગાય ને બેશ નાચે.

અર્થ—કોયલ મધુર શબ્દ બોલે, મેના પોપટ ખુશીના પોકાર કરે, તીતર, કબુતર અને બીજાં ઘણાં પક્ષીઓ સુંદર રાગ ગાય ને સારો નાચ કરે

(૪)

અન્વય—લોક કેસુડો રંગ ઘોળીને હોળી ખેલે, બાગમાં ફુવારા ઉડે (અને) ચોટાં (ને) ચોક છાટે.

અર્થ— લોક કેસુડાના ફુલનો રંગ બનાવીને તેના વડે હોળીમાં રમે, બજાર અને ચોકમા રંગ છાટે છે અને બાગમા ફુવારા ઉડે છે.

(૫)

અન્વય—ભમરાઓ ગુંજાર કરતા, ઝાડોપર અપાર નવરંગ (અને) આંબા ઉપર મોર શોભે (અને) ચાદના ચારેકોર ખીલી (રહીછે).

અર્થ—ભમરાઓ ગુંગું અવાજ કરે, ઝાડોપર જુદી જુદી જાતના ઘણા રગ ખીલી રહ્યા છે અને અજવાળી રાત્રી ઘણી મજા આપે એવી ચારે તરફ ખીલી રહીછે.

(૬)

અન્વય—જન સ્વાદે શીખંડ ખાય (અને) શીતળ નીર પીએ (છે) પશ્ચિમ દક્ષિણ પવનથી શરીર સુખાઉ થાય (છે).

અર્થ—માણસો લહેજતથી શીખંડ ખાય અને લોકો ટાઢા પાણી પીએ છે, પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશામાંથી પવન વાય છે તેથી શરીર સુખી બનેછે.

गुजराती बीजी चोपडीना अर्थ.

भाग २ जो.

પાઠ ૩૬ મો.

ટેકરા—ઉંચી જમીન.
દિશા—બાજુ.
પશ્ચિમ—આથમણી.
ઉગમણી—પૂર્વ.
કસરત શાળા—કસરત કરવાની જગા.
ઓળો—પડછાયો.
ઉત્તર—પૂર્વ તરફ મોં કરી ઉભા રહેતાં ડાબા હાથ તરફની બાજુ.
પૂર્વ—ઉગમણી.
આથમણી-પશ્ચિમ.
દક્ષિણ—પૂર્વ તરફ મોંકરી ઉભા રહેતાં જમણા હાથ તરફની દિશા.
સામે—સામી બાજુએ.
હાર—લાઈન, ઓળ.
પડછાયો-ઓળો.
છેક્જ—બીલકુલ, તદન.
હરકોઇ—કોઇપણ.
કઠણ—અઘરી.
દીઠામાં—જોવામાં.
પીઠ—વાંસો.

પાઠ ૩૭ મો.

નકશો—ગામ કે દેશનો નમુનો.
લંબાઇ—લાંબી બાજું.
માસ્તર—મહેતાજી.
સ્લેટ—પથ્થર પાટી.
પહોળાઈ—પોહોળું.
ફૂટપટી—ભરીને લંબાઇ માપવાનું ઓજાર
ગેલેરી—પાયરી, પગથી.
બેસતા વરસ નવા વરસ
સાથીઓ-ચૂના કે ગેરૂના લોટથી ચીતરેલા ચિત્ર, ચોક.
માપ—ભરત.
મથાળે—ઉપર.
માય-સમાય.
રસ્તો-ઉપાય, ઇલાજ.
ઈંચ-ફુટનો બારમો ભાગ. પૈસા જેટલી લંબાઈની જગા તે ઈંચ લાંબી કહેવાય.
ભૂસી—બગાડી.
મધ્યમાં—વચ્ચમાં.

થોર—એક જાતનાં કાંટા વાળાં ઝાંડવાં.
કરા—ઘરની બે બાજુની બાંતો.
ખાલી—ખુલ્લી.
બેઠકો-બેસવાની જગા.
ટેબલો-મેજ.

પાઠ ૩૮ મો.

નિશાન-એંધાણી.
ગોચર—ઢોરોને ચરવાની છુટી જગા.
આગગાડી-વરાળથી ચાલનારી ગાડી.
સ્ટેશન—આગગાડી ઉભી રહેવાની જગા.
આણી-લાવ્યો.
ડગલાં—પગલાં.
અડીને લગોલગ.
ચીતરવી દોરવા. [ઝરો.
નદી – વહેતા પાણીનો
મથક-ઠેકાણું

પાઠ ૩૯ મો.

પોપડા—પડ, બીડ.

ભાઠું-નદીના તળીઆ-
માં કાંપ ઠરેલી જગા.
આંબાવાડી-આંબાનાં
ઝાડોવાળી જગા.
ડાંગર જેમાંથી ચોખા
નીકળે તે.
નિચાણ-ઢળતી જગા.
ક્યારડા ડાંગર પાકવાનાં
ખેતર.
વર્ગ-ક્લાસ.
વગડામાં-જંગલમાં.
ઘાસ-ચારો.
વળ્યા ફર્યા.
પેલીમેર-બીજી બાજુ.
વહેળો-નાની નદી.
ઢાળ-ઢોળાવ
દેખાવ-દેખાતો આકાર.
દહેરૂં-શીવનું મંદિર
ધજા-નિશાન.

ટાઢો-ઠંડો, શીતળ.
મજા ગમત.
કાંઠા-કિનારા.
ચાલાક-હોશિંયાર.
વહેણ-વહેતા પાણીની
જગા.
પાર-બાજુ.
સુગમ-સહેલું.
મસ-વધારે.

પાઠ ૪૦ મો.

અધિકારીઓ – કારભા-
રીઓ.
હવાલદાર-ગામપર દે-
ખરેખ રાખનાર.
સરકારી-રાજાની માલી-
કીનું. [કામ કરનાર.
બારાવાળા-વારા પ્રમાણે
રાવણીઓ-ગામનો નોકર

હુંડી-બીજે ગામથી પૈ
સા મળવાનો કાગળ
બંદોબસ્ત-ગોઠવણ.
મામલતદાર-વહીવટદાર
ટપાલી-કાસદ. કાગલ વ
હેચનાર. [પનાર.
દાકતર-અંગ્રેજી દવા આ-
વાળુ-રાતનું જમવાનું.
મોસાળ-માનું પિઅર.
ચોરામાં-ગામના અધિ-
કરીને બેસવાની જ-
ગામાં. [પરી.
મુખી-પટેલ, ગામનો ઉ-
હુકમ-ફરમાન. [તાના.
ભરણાન-વેરાના, ઉપ-
તલાટી-ગામની વસુલાત
ઉઘરાવનાર.
તપાસે જુએ.
દવા-ઓસડ.

गुजराती बीजी चोपडीना अर्थ.

भाग ३ जो.

પાઠ ૪૧ મો.
સવાર પ્રભાત.
સોનેરી-સોનાના રંગનો.

વનસ્પતી-ઝાડપાલો.
અંગારા સળગતા કોલ-
સા, લાળા.

ઘોંઘાટ-ગરબડાટ.
આકાશ-ગગન.
પથરાઈ-ફેલાઈ.

ફારો-ખારો.
ધગધગતા-ગરમ ગરમ.
ધંધે-કામે.
વળગે-લાગે.
ખેડુત ખેતી કરનાર.
હળ-નાંગર, જમીન ખેડવાનું.
દુકાન હાટ.
કલોલ આનંદ.
ખીલતી-ફુલતી.
લહેર-લહેક.
જન-માણસ.
નરમ પડે ઓછો થાય.
આખરે-છેવટે.
ચોતરફ-ચારે બાજુ.

પાઠ ૪૨ મા.

લક્ષ્મણ છોકરાનું નામ.
સ્ટેશન-આગગાડીને પભા રહેવાનું ઠેકાણું.
તોફાન-ઘણા જોરથી પવન વાય તે.
ટિકીટ-આગગાડીમાં બેસવાની પાસ.
ભરવાડ-ઘેટાં ચરાવનાર.
ઝપાટો સપાટો.
અકળામણ-ગભરાટ.
ફુંકાય વાય.
ફેર-તફાવત.
ગુંગળાઈ-અકળાઈ.
પ્રાણી-જીવ.
કોથળી-ગબડી.
બચત-ઉગરત.
ધસડી-તાણી.
વાસ-ગંધ, સોરમ.
છેક-તદન.

પાઠ ૪૩ મા.

ચાક-ખડી, સફેતો.
ખડીઆ શાહી ભરવાનું વાસણ.
ગગડો-કાંકરો. ખડો.
હકીકત-વિગત, વાત.
સેકાઉં-ભુંજાઉં, બળું.
જંતુ-જીવડાં.
કહાણી વાત.
નિર્દય દયા વગરનો.
ચાંચવા જમીન ખોદવાનું હથીઆર.
મૂલ કિમત.
ઓછું-થોડું.
સહેલાઈ-મહેનત વગર.
ચુરો ભુકો.
ઠુબાવી-બુરાડી.
કણ-રજકણ.
પીગળતો ઓગળતો.
ઝાખો મેલો.
કોલ-રેતી ને ચુનો ભેગા કરી ચક્કીમાં પાસે તે.
બારીક-ઝીણાં.
વેહ-કાણાં.
છિદ્રો-કાણાં.
થર પડ. [વાનું ઓજાર.
પાવડા-માટી ભરી લે-

પાઠ ૪૪ મા.

કંસારા-તાબા પિતળના વાસણ બનાવનાર.
કથરોટ-મોટી થાળી, તાસ.
નાળચાં-ગળણી.
પુષ્કળ-વધારે.
ચંબુ-શિરોહી.
તાંબાકુંડી-તાબાનું પહોળામોનું વાસણ.
ટંકશાળ-નાણું બનાવવાની જગા.
નોકર-ચાકર.
અવાજ-સાદ નાદ.
હથોડા-લોઢાની મોગરી.
ટીપે-કુટે.
ભેળ-ભેગ.
રાતું-લાલ.
ગાળીને-રસ કરીને.
ઝાંખાં-ચળકાટ વગરનાં.
માંજીએ ઘસીએ. [હુ.
કલાઇ-એક જાતની ધાજડેછે-મળેછે.
સિક્કા-નાણું.
સરકાર-રાજા.

પાઠ ૪૫ મો.

ચળકાટ-ઝગઝગાટ.
મજાગરા-બરડવાં, નરમાદાના ચાપડા.
શિંગાઈ ચંચુ.
ઈનામ-બક્ષિસ.
વર્ગ-કલાસ.
દરેક-એકે એક.
છેલ્લો પછવાડે.
મેળવણી-ભેગ.
તપાવે-ગરમ કરે.
ઓગળી-પીગળી.
વપરાય-કામમાં આવે.
ઝાંખો-મેલો.
ચીજ-વસ્તુ.
કટાય-કસાય.
સસતું સોંઘું.

પાઠ ૪૬ મો.

કુમળું-નરમ, કુણું.
ખુજળી-ખરજ, ખસ.
પાણીવાટ-પાણી જવાનો રસ્તો.
સુપડાં-અનાજ ઝાટકવાનું ઓજાર. [સ.
ઝીઝવાં-એક જાતનું ઘા-
ધુપેલ-માથામાં નાખવાનું તેલ.
સુંવાળી-નરમ.
અતર-સુગંધી તેલ.
ચરાક-ચરનારાં.
ઉપલાણ-ઉપરની બાજુ
તમાકુ-એક જાતનું ઘાસ, બીડીને હૂકામાં પીએછે તે. [ગા.
ચરો-ઘ સ ઉગવાની જ-
છાવામાં ઢાંકવામાં.
તદન-બીલકૂલ.
દાભ-દરભ.
પુળીઓ-જુડીઓ.
ગંજી-ઢગલો.
પાળેથી-કિનારેથી.
ગડીઓ-ગાઠો.
સુગંધ-સારી વાસ.
જડ-મૂળ. [ફુમતાં
ચમરી-છોડની ઉપરનાં
પડા-જુડા.
કૂટીને-કચરીને. [દોરી.
મૂંજ-સરકટના પાદડાંની

પાઠ ૪૭ મો.

સલંગ-આખું ને આખું
સેંકડો-ઘણાસો.
રાતડીઆ-ાતી જુવાર
મહીકાંઠા-મહી નદીની આસ પાસનો દેશ.
ગુચ્છ-જથો.
ઢેબરાં-મીઠું મરચું નાંખી કરેલા રોટલા.
મેળે-જાતે.
વાવવાં-રોપવાં.
પરાળ-ડાંગરનું ઘાસ.
બાઝેલી-વળગેલી.
પેર-કાતળી.
પેઠે-રીતે.
ભીલ-પહાડમાં રહેનાર.
નાગલી-બાવટો.
સામો-એક જાતના ઘાસનું બી.
થેક-ચીઢા કે ડુંગળાના મૂળની ગાંઠો.
બીડ-ઘાસની જમીન.
છડીને-ખાંડીને છોતરાં કાઢીને.
ખસલી-સૂકું ઘાસ.
કડબ-જુવારનું ઘાસ.

પાઠ ૪૮ મો.

સખત-ઘણી અઘરી, કઠણ.
હળપુણી-જમીન ખેડવાના ઓજારમાં લોઢાની કોશ આવેછે તે
લકુ-જોરાવ૨.
એક સામટું-સાથેલાગું
ધુસરી-બળદની ખાંધ ઉપર રહેનારૂં લાકડું જુસરી.
સંતોષ-શાંતિ.

ફાવતવાળું-જોરવાળું, તાકાદવાળું.	થાકીજવું-નરમ થવું.	ખીલી જેવું હોય છે તે
ભાણુ-સૂરજ.	સુથાર-લાકડા ઘડનાર.	બાપ-તાત. [ત્પન્ન કરે.
વસ્ત્રો-લુગડાં.	ભારે વજનદાર.	નીપજાવે-ઉપજાવે, ઉ-
ઉત્તમ-સારાં.	ચવડું-હળના નીચેના ભાગમાં કોશની સાથે અણીવાળું લાકડું હોય છે તે.	જીવ-પ્રાણિ માત્ર.
મજુરી-મહેનત.		ધરે-પહેરે.
ખાધું-ખાવાનું. [ગા-		ભાવે ખુશીથી.
કોઢ-ઢોર બાંધવાના જ-		સહે-વેઠે.
નીરૂં-નાખું.	સેડ-ધુંસરી અને હળની વચ્ચેનું લાંબું લાકડું	ઉપકારી ગુણ કરનારી.
મજબુત-કઠણ.	છડો-હળનેછેડે પકડવાની	ખંતથી-હોંશથી.
		શીખ-શીખામણ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

અન્વય—રે! ખેડુત તું ખરે, જગતનો તાત ગણાયો (છે અને) તુંજ આ સઘળો સંસાર પાળતો જણાયો છે.

અર્થ—અરે ખેતી કરનાર તું ખરેખર જગતનો બાપ ગણાયો છે અને આ બધા જગતનું ભરણ પોષણ કરનાર તુંજ જણાય છે.

(૨)

અન્વય—તું કપાસ, ફળ, ફૂલ, ઘાસ (અને) ધાન્યને નીપજાવે (છે. તોજ) સહુ જીવ અન્ન ખાય (અને જન ભાવે વસ્ત્રો ધરે.

અર્થ—તું કપાસ, ફળ, ફૂલ, ઘાસ ને અનાજ તુંજ ઉત્પન્ન કરે છે, બધાં પ્રાણીઓ અનાજ ખાય છે ને માણસો ખુશીથી કપડાં પહેરેછે.

(૩)

અન્વય—(તું) તાપ, વરસાદ સહે (અને) વળી બહુ મહેનત કરતો (હોવાથી) શરીરે લઠ્ઠ રહે (અને) સદા સંતોષે ફરતો ફરે છે.

અર્થ—તું વરસાદ, ટાઢને તડકો વેઠે છે ને વળી બહુ મહેનત કરે છે. તેથી શરીરે ઘણો બળવાળો રહેછે અને હમેશાં સંતોષથી ફરેછે.

(૪)

અન્વય—ખરે ઉત્તમ ખેતી વળી તે પર ઉપકારી (છે તે કરીને) તું ખરી ખંતથી જગતને સારી શીખ દીએ (છે.)

અર્થ—તું વળી જેથી પારકાના ઉપર ઉપકાર થાય એવી સારી જે ખેતી તે કરીને ખરેખર તું હોંશથી બધી દુનિયાને સારી શીખામણ આપે છે કે તમે બીજાના ઉપર ઉપકાર કરનાર થાઓ.

પાઠ ૪૯ મો.

ડાંગર—ભાત.
ટાંકણે-વખતે, ટાણે.
ક્યારડા—ડાંગર પાકવાનું ખેતર.
રોપી-વાવી.
ફરતી—ચારે તરફ.
લીલાછમ-ઘણાજ લીલા.
ઝપાટો-સપાટો.
ઝીલવો—વેડવો, ખમવો.
સદા-હમેશાં.
ખળી—ઘાસથી અનાજ-છુટું પાડવાની જગા.
છુટ્ટા—જુદા.
ભરડી—કચડી.

પાઠ ૫૦ મો.

ખાતર—ઘાસ છાણ વગેરે કોહેલો કચરો.
પીત-વાવેતર.
ડુક્કર—ભુંડ.
પછા—પાંદડાં, તેગા.
તરકારી—શાક.
પાકટ-પાકી.
વેંત—બાર આંગળ.
તાવડા—કડાઈ. [સંચો.
કોલુ શેરડી પીલવાનો
સંબંધી—બાબત.
હકીકત—વાત.
પુષ્કળ—વધારે.
પેરના—કાતળીના.
અટકાવવાને - ખાળવાને
પાસે—કચરે.
વારંવાર વારે ઘડીએ.
છારી—પડ.
ઘટ—ઘાડો, જાડો.

પાઠ ૫૧ મો.

ઉજળો—સફેદ.
હિસાબે—લેખે.
મેદી-ચોળાશ.
નકામાં—ફોકટ.
શેઠ—પૈસાદાર.
રસોઈ—જમવાનું.
તપેલી—પાનેલી.
ચડતા રંધાતા.
તકરાર કજીઓ.
ધીમાં—શાંત.
પચવું—હજમ થવું.
ભાવથી હોંશથી. [લોટ.
કણક—ઘઉંનો બાંધેલો.
આકાર—ઘાટ.
સરખાં—બરાબર.

પાઠ ૫૨ મો.

મધમાખ—મધ બનાવનાર માખ. [ણસ.
વાઘરી-પારધી, પાપી માધરબાર—રહેવાનું ઠેકાણું.
રક્ષણ—સંભાળ.
મનહર-ખુશી થઇએ એવું
તત્કાળ—તરત
લટકતો—ટીંગાતો.
કામળો—ધબળો.
ધુણી ધુમાડો
બગાડયું—ખરાબ કર્યું.
ઇચ્છા—મરજી.
જન્મ—અવતાર.
ડંખ—આંકડો.
જંતુ—જીવડાં.
હુન્નર-કારીગરી.
રચે—બનાવે.
સરે—થાય.
અપાર—ઘણાં.
દીસે જણાય.
તજે—છોડી દે.
તમામ—બધાં.

(કવિતાની સમજુતી). (૧)

અન્વય—(હે) મધમાખી તું મહેનતું (તારે ત્યાં) હુન્નર તણી નિશાળ (છે) મનહર મધપુડો રચે (અને) તત્કાળ રસ મૂકે.

અર્થ—હે મધ બનાવનારી માખી તું મહેનતુ છે તારે ત્યાં કારીગરીની નિશાળ છે, તું મનને આનંદ પમાડે તેવો મધપૂડો બનાવે છે અને તેમાં તરત રસ મૂકો છે.

(૨)

અન્વય—મીઠું મધ ચૂસી લઈ મીણ તૈયાર કરે, તેથી ઘણાં કામ સરે (અને) તે અપાર ગુણ કરે.

અર્થ—મીઠું મધ ચૂસી લઈને મીણ બનાવેછે, તેથી ઘણાં કામ થાય છે અને તે ઘણો ગુણ કરેછે

(૩)

અન્વય—(તું) નાનું સરખું જીવડુ (છતાં) મોટું કામ કરતું (જણાયછે, અને) ડાહીને ચોકખી દીસે (છે તેથી) તમામ આળસ તજે.

અર્થ—તું નાનું સરખું જીવડું છે પણ મોટું કામ કરેછે વળી ડાહીને ચોખ્ખી દેખાય છે. તેનો દાખલો લઇને બધા સમજુ માણસો આળસ છોડી દે છે.

(૪)

અન્વય—કીડી કરોળીઆ અને મંકોડા (વગેરે) જે ઉદ્યોગી જીવડાં કહેવાય (છે) તેમાં તું પંકાય (છે.)

અર્થ—કીડી કરોળીઓ ને મંકોડા વગેરે જે ઉદ્યોગી જીવડાં કહેવાય છે તેમાં તું વખણાય છે.

પાઠ ૫૩ મો.	માંજર–મરઘાના માથા	**કુકરે કૂક**–મરઘાનો અ-
ચીકટ–ચીકાશ.	ઉપરની ઝુલ.	વાજ.

કુકડો-મરઘો.
ઉકરડા-છાણ મુતરનો ઢગલો.
શેખ-મુસલમાનની જાત.
ભિંજાતું-પલળતું.
જીવડા જંતુઓ.
સાફ-ચોકખા.
ખડ ખડે-અવાજ થાય.
બીકણ ડરકણ. નરમ.
છેડવા-હરકત કરવા, અકડવા.
ધમીને જોસથી.
દીપે-શોભે.
ખોતરવાની-ખણવાની.
ટેવ-આદત.

પાઠ ૫૪ મો.

ચકલી-ચલી.
વસ્તુ-ચીજ.
કાબરી અટપટા રંગની.
રઝળી-રખડી.
તણખલાં-તરણાં.
તડકે-તાપે.
વાર-વખત.
મજબૂત જોરથી.
લગી-સુધી.
નુકશાન-બગાડ.
બો બીક.
લાગફાવે-દાવ આવે.
ઓછો-થોડો.

પાઠ ૫૫ મો.

કેશવાળી-ગરદન પરના વાળ.
પ્રીતિ હેત.
દાબડા ઘોડાના પગનું તળીઉં.
પાણીદાર તેજદાર.
ટદ્દી ઘોડાને કુદાવતી વખતે આડો પડદો રાખેછે તે. [વળા.
અણીદાર ઝીણી ધાર
નીમકહલાલ ખાધેલું હક કરનર, પ્રમાણિક.
સવારી-ઘોડા ઉપર બેસવું તે.
દેખાવ જોવામાં આવે છે તે.
ગરદન-ડોક.
જાંઘ-માથળ.
નક્કર-પોલો નહિ તે.
ઝપાટા બંધ-જોશ ભેર.
તીણા-અણીદાર.
ભુસુ-અનાજનાં છોતરાં.
ઝડપથી-ઉતાવળથી.
મજલ-છેડું, પલ્લો.
ચમકે-ભડકે.
શરત-હોડ.
જીન-ઘોડાનો સામાન.
બરદાસ-ચાકરી.
લગભગ-આશરે.

પાઠ ૫૬ મો.

નાળબંધ-ઘોડાની નાળ જડનાર.
અડીઅલ-અટકીજનારૂં.
ટટ્ટુ-નાનું ઘોડું
કહ્યાગરૂં કહેલું કરનાર.
ખચ્ચર આગળનોભાગ ગધેડાનો ને પુંછડેથી ઘોડા જેવો.
હાજર-સમક્ષ, પાસે.
ફેર-તફાવત. ફરક.
જુમખો લુમખો.
ભાર બોજો.
વધ્યાં-એંચ્યા.
ઠોઠ-મુરખ.
બને-થાય.
ધીરજવાળું-હીંમતવાન.
ચાલાક-હોશીઆર.
તબેલો-ઘોડા બાધવાની જગા.

પાઠ ૫૭ મો.

ગોકળગાય એક જાતનું લાલ જીવડું.
તાળવું તાલું ખોપરી.
ઢીચણ ઘુંટણ, ગોઠણ.
હડપચી-દાઢી.
તફાવત-ફરક.
પોપચાં-આંખનું ઢાંકણ.

નજર-સરત.
ભવાં-ભમર.
રજ-ધુળ, કસ્તર.
ખાળે-અટકાવે.
વાનાં-બાબત.
બોચી-ગરદન.
મેર-બાજુ.
ગાળે-ભાગે.
કેડ-કમર.
વાંસો-બરડો.

પાઠ ૫૮ મો.

ઇંદ્રિયો-શરીરના ભાગ.
(આંખ. નાક, જીભ
કાન, ચામડી.)
સ્વાદ-લહેજત.
ધબાકો-અવાજ.
સુંઘી-સોરમ લઈ.
આકાર-ઘાટ.
વાસ-સોરમ, સુગંધ.
ખબર પડે-માલમ પડે.
વડે-થી
મજાની-ઘણી મીઠી.
ફીકર-ચિંતા.
જ્ઞાન-સમજણ.

પાઠ ૫૯ મો.

રંગરેજ-કપડાં રંગનાર.
સાલ્લા-સાળુ, સાડી.
છુટ્ટી-રજા. [રંગ
કીરમજી એક જાતનો
ઘેરા-મેલા.
ખુલતા-બહાર પડતા.
ઝાખા-આછા,
સેલા દોપટા [વે તેવો.
ગમે તેવો-મરજીમાં આ-

પાઠ ૬૦ મો.

બનાત-એક જાતનું ગર-
મ કપડું.
બાસ્તો-સુતરાઉ કપડું.
ઢાંકણ-ઢાકણું.
ફલાલીન ગરમ કપડું.
જામદાની-ઝીણામા ઝી-
ણું કપડું.
રુવાંટી ઝીણા વાળ.
દોશી-વાણીઆ-કાપડ-
ના વેપારી.
બીંગડાં-પડ.
ધ્રજે-થરથરે.
વાતી-લાગતી,
સિવાય-વગર.
તાપ-તડકો.
ખાદી ગજ પનાનું દેશી
જાડું કપડું,
ગરજ-જરૂર,
સારેછે-પુરી પાડેછે.

સમાપ્ત.

દરેક પાઠમાં આવેલા જોડાક્ષરો.

પરમેશ્વરે	પુષ્કળ	આણ્યું	જંત્ર
વટેમાર્ગુ	રસ્તામાં	ભીડ્યો	દર્પણ
ભક્ત	દોસ્ત	યત્ન	ઇચ્છા
ધર્મશાળા	કુક્કડ	ચકિલ્લુ	ધર્યા
પૃથ્વી	સજ્જડ	કચ્છ	માર્યા
બનાવ્યો	પ્રેમ	ચક્કર	બાંધ્યો
બાંધ્યું	મળ્યું	પકડ્યા	મંગાવ્યા
આવ્યો	કહ્યું	દૃઢ	વિચાર્યું
ચંદ્રમા	ભાગ્યશાળી	છુટ્ટી	બ્રાહ્મણ
સરજ્યું	વિદ્યા	મિત્ર	ગુસ્સો
વર્ણન	મસ્તી	અર્ધું	વિદ્યાર્થી
ભ્રમર	પડ્યો	સ્વાદે	મૂર્ખ
મુક્યાં	પહોંચાડ્યો	ધાન્ય	પુત્ર
પૂર્વે	સમજ્યો	નીકળ્યો	ઈશ્વર
પડ્યું	જક્કી	ચાલ્યો	કેળવ્યો
પત્ર	ખર્ચ્યું	દોડ્યો	સ્ટેશન
ધ્યાન	પ્રાણી	જણાવ્યો	ગાર્ડ
શ્રાવણ	અજાણ્યું	ક્લેશ	વચ્ચે
વસ્ત્ર	માંડ્યું	કદ્દા	ચઢાવ્યો
ત્રીશ	પસ્તાયો	રામચંદ્રજી	માન્યો
કાઢ્યા	મુદ્દલ	શ્રીરામ	ખવડાવ્યા.
દ્રાક્ષ	ગમ્યું	કૌશલ્યા	ઓઢ્યો
ભક્કડ	ફરડ્યો	પ્રધાન	ચોક્ખું

ચઢયા	છોડયું	શીખ્યો	નિકળ્યું
પહોંચ્યા	લશ્કર	મુકાવ્યું	લાવ્યો
જડયું	નાંખ્યું	પ્રમાણે	ઊગ્યું
ગુમાવ્યું	ફુલાવ્યું	બોલ્યો	ગુચ્છો
ઉંચકયાથી	ગમ્યો	ક્યારડા	ત્યારે
પૂછયા	ભૂલ્યો.	વર્ગ	ઇબ્રાહીમ
ડર્યો	ધ્રૂજતો	ચઢયા	લટ્ટુ
નિહાળ્યું	પહેર્યાં	ઈશ્વરલાલ	વસ્ત્રા
રડયો	રાખ્યું	બતાવ્યું	ઉત્તમ
વેચ્યો	સ્ત્રી	બંદોબસ્ત	બનાવ્યું
ભજવ્યું	વસ્યા	દાક્તર	અન્ન
વળ્યું	સૂર્ય	ગમ્યું	પાકયા
બચાવ્યું	પલ્લવ	ક્યાં	કુક્કર
ભુખ્યું	સ્હાય	ખેડયું	લાગ્યાં
માંડયું	વનસ્પતિ	બોલાવ્યા	રક્ષણ
દાઝયું	સ્વાદે	લક્ષ્મણ	તત્કાળ
રડયું ખડયું	પશ્ચિમ	રહ્યો	બગાડયું
આણ્યો	દક્ષિણ	સર્વે	હુન્નર
આપકર્મી	વસ્તુ	પડયાં	ઉદ્યોગી
બાપકર્મી	માસ્તર	નિર્દય	બચ્ચાં
પ્રાર્થના	સ્લેટ	જન્મ	વસ્તુ
તીર્થ	વિજયા	છિદ્રો	નાખ્યા
દુશ્મન	બોલ્યો	પિત્તળ	પ્રીત્તિ
સોંપ્યું	મધ્ય	સિક્કા	ટટ્ટી
પરણાવ્યો	સૂકયું	અત્તર	ટટ્ટુ

સરકારી પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતો

ગુજરાતી દેશી હિસાબ.

ભાગ ૧ લો.

કીમત ૧। (સવા) આનો.

ગુ. બાળ પોથીના અર્થ.	૦-૨-૦	ગુ. છઠ્ઠીના અર્થ	... ૦-૭
ગુ. પહેલીના અર્થ	... ૦-૨-૦	ગુ. સાતમીના ,,	... ૦-૮-૦
ગુ. બીજીના ,,	... ૦-૩-૦	સેહેલગણીત ...	... ૧-૮-૦
ગુ. ત્રીજીના ,,	... ૦-૪-૦	છેલની વારતા ...	... ૧-૦-૦
ગુ. ચોથીના ,,	... ૦-૫-૦	બદીયલની વારતા	... ૧-૦-૦
ગુ. પાંચમીના ,,	... ૦-૬-૦	ભાગવતસાર ...	... ૦-૧૨-૦

ઉપરના પુસ્તકો લેનારને ઘણીજ સારી રીતે કમીશન આપવામાં આવશે.

એશિવાય બધી જાતના ગુજરાતી પુસ્તકો મળશે.

મળવાનાં ઠેકાણાં.

મુંબઈ—ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાશ ઠે. ભૂલેશ્વર આગળ ફીરંગીના દેવળ પાછળ, માવજી જેરામના માળામાં.

,, **એન. ડી. મેહેતાની કું.** બુકસેલર કાલકાદેવીના રસ્તાપર બુદ્ધિવર્ધક સ્કૂલ પાસે.

સુરત—નગીનદાસ ફકીરભાઈ બુકસેલર ઠે. સગરામપુરાના ટેકરાપર અથવા લીમડા ચોક આગળ.